

12. IN MEMORIAM

ELHUNYT TAGTÁRSAK

Sajnálattal közöljük, hogy a Társaság alapító tagjai, tagjai és a körünkben ismert kollégák közül a 2001. évi Értesítő megjelenése óta eltelt években elhunytak:

még 2001 előtt, de sajnálatos információhiány miatt neve kimaradt az előző Értesítőkből

Koczás Gyula (1905-1986), alapító tag, 1948-50 között a budapesti Pázmány Péter Tud.

Egyetem újonnan alapított Orvosi Fizikai Intézetének első igazgatója, majd az OSSKI osztályvezetője. A Fizikai Szemle szerkesztőbizottságának első elnöke volt. Kunfalvi R.-Turchányi Gy. megemlékezése: *Koczás Gy. Fizikai Szemle* 36 (1986) 227.

Turchányi György (1913-2001)* a SOTE nyugalmazott egyetemi tanára, alapító tag;

Marx György (1927-2002)* akadémikus, az ELTE professzora és az ELFT tiszteletbeli elnöke, 1977-től egy évtizedig a MBFT tagja;

Greguss Pál (1921-2003)* a BME professzor emeritusa, 1969 óta Társaságunk tagja;

Salánki János (1929-2003)* akadémikus, a tihanyi Biológiai Kutatóintézet volt igazgatója, 1972-től Társaságunk tagja;

Gólián Béláné Barta Klára (1926-2004)* egyet. docens, gyógyszerész, SE Biofizikai Int.;

Krasznai István (1933-2004) fizikus, a SE Orvosefizikai Int. majd 40 évig az I. Belklinikai Izotóplaboratóriumának kutatója, a magyar nukleáris medicina egyik megalapítója, a MONT Híradó szerkesztője, ELFT sugárvédelmi továbbképzések aktív szervezője. Megemlékezés: *Földes J.: Fizikai Szemle* 57 (2005) 72-73.;

Voszka Rudolf (1928-2004)* a fizikai tudományok doktora, a MBFT alapító tagja;

Dancshházy Zsolt (1950-2005) a biológiai tudományok doktora, 1977-ben lett a MBFT tagja;

Garay Anrás (1926-2005)* akadémikus, az SZBK Biofizikai Intézetének volt igazgatója, 1970-ban lett Társaságunk tagja;

Hevessy József (1931-2005) szakmérnök, fizikus, a DOTE Biofizikai Int. tud. tanácsadója, később polgármester, Debrecen díszpolgára. 1990-ben lett Társaságunk tagja. Damjanovich S. búcsúszorai: *Fizikai Szemle* 56 (2006) 31-32.;

Horváth László (1949-2006)* a fizikai tudományok doktora, a SZBK Biofizikai Intézetének volt tudományos tanácsadója, 1974-től Társaságunk tagja;

Somogyi Béla (1945-2006)* egyetemi tanár, a pécsi Biofizikai Intézet igazgatója, 1969-től Társaságunk tagja, a MBFT alelnöke;

Tarnóczy Tamás (1915-2007)* a fizikai tudományok doktora, akusztikus, a MBFT alapító tagja és első Elnökségének tagja;

Treer Tivadar (1948-2007) korábban vezető sugárfizikus Pécssett, 1991-től Társaságunk tagja;

Györgyi Sándor (1932-2008)* ny. egyetemi docens, a SE Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet volt oktatója, Társaságunk alapító tagja, 1990-től főtitkára majd alelnöke;

Gárdos György (1927-2010) ny. egyetemi tanár, a sümegi membran-transzport konferenciák egyik alapítója, 1966-tól a Társaság tagja. (Sarkadi Balázs megemlékezése: *Biokémia*, 2010. márc. 54-58. old.);

Schäffer Béla (1946-2011) c. egyet. docens, tejipari kutató, igazgató, 1971-től a MBFT tagja;

Belágyi József (1932-2012)* a pécsi Biofizikai Int. egyetemi tanára, a PTE ÁOK Központi Kutató Laboratórium volt vezetője, Társaságunk alapító és volt elnökségi tagja;

Sztanyik B. László (1926-2012)* az OSSKI volt főigazgatója, az Orvostovábbképző Intézet professzora, a MBFT alapító tagja, volt első titkára és alelnöke.

* Emlékező sorok a következő oldalakon.

TURCHÁNYI GYÖRGY

(1913 - 2001)

2001. december 27-én elhunyt Dr. Turchányi György nyugalmazott egyetemi tanár, a Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet munkatársa, a fizikai tudományok kandidátusa. 1949 óta dolgozott intézetünkben, 1970-től egyetemi tanárként, majd 1983-as nyugdíjba vonulása óta tudományos tanácsadóként.

A legutóbbi évekig az egyetemi élet ismert alakja volt, bozontos szemöldöke számos egyetemi rendezvényen tűnt fel. Hosszú éveken, évtizedeken át volt a biofizika megbízott előadója a Fogorvostudományi Karon. 1972-től 1975-ig a Fogorvostudományi Kar dékánhelyettese volt.

E két feladatából következően sok fogorvos emlékszik rá tisztelettel és szeretettel.

Éveken át a Markosovszky Kollégium tanácsadó bizottságának, majd a Kollégiumi Tanácsnak volt elnöke, később az ÁOK Diákjóléti Bizottságának, majd újra a Kollégiumi Tanács elnöke lett. Ezekben a funkciókban megmutatkozott a hallgatók problémái iránti érzékenysége, nagyfokú segítőkészsége.

Turchányi professzor irányította évtizedeken át a felvételi vizsgáztatást fizikából. Nyugdíjba vonulása után is hosszú ideig járta a szóbeli felvételi bizottságokat ellenőrként és bölcs tanácsaival, emberségével sok nehéz helyzetben segítette át a fizika kérdezőket és a bizottságokat.

Tudományos munkásságát a szilárdtestfizika, a kristálynövesztés területén megjelent mintegy 60 tudományos közlemény, több könyv, könyvrészlet, valamint számos tudományos társasági funkció illetve tagság jelzi. 30 éven át volt szerkesztője a Magyar Fizikai Folyóiratnak. Alapító tagja volt az European Physical Societynek és a Magyar Biofizikai Társaságnak. 20 éven keresztül titkára volt az MTA Fizikai Bizottságának és a IUPAP (International Union of Pure and Applied Physics) Magyar Nemzeti Bizottságának. Tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el.

Egyénisége mély benyomást gyakorolt a vele kapcsolatba kerülőkre. Emlékezni fognak rá mindazok, akik ismerték. Gyurka bácsi, hiányozni fogsz.

VOSZKA ISTVÁN

MARX GYÖRGY, A TUDOMÁNY VILÁGPOLGÁRA

(1927 – 2002)

Marx György 1927. május 25-én született Budapesten, elhunyt 2002. december 2-án hetvenhat éves korában. Tudományos munkássága során a részecskék és az atommag fizikájával, asztrofizikával és más, az elméleti fizika körébe tartozó kérdésekkel foglalkozott. Ő fedezte fel a leptontöltés megmaradását, s kidolgozta a Föld és a Nap neutrino-sugárzásának elméletét. (A lepton elemi részek gyűjtőneve. Ide tartozik az elektron, a pozitron és a neutrino.)

Marx György 1948-tól 1970-ig az ELTE elméleti fizika, 1970-től 1992-ig az atomfizika tanszékének oktatója volt. 1999-ben az USA-beli schenectady-i Union College of Dudley professzora lett, az MTA rendes tagja, az ELFT tiszteletbeli elnöke, a Bécsi Egyetem tiszteletbeli professzora, a londoni Institute of Physics rendes tagja, az Európai Fizikai Társaság Részecskefizikai Bizottságának elnöke, a Nemzetközi Asztronautikai Bizottság alelnöke, a Nemzetközi Csillagászati Unió

Bioasztronómiai Bizottságának elnöke, a GIREP elnöke, a Nemzetközi Neutrínó Bizottság elnöke volt. 1957 óta szerkesztette a Fizikai Szemlét.

Jelentős felfedezése 1951-ből származik, amelyet tudóskörök a leptontöltés felfedezése néven ismernek. A neutrino-asztrfizika kutatás területén 1956-1988 között ért el jelentős eredményeket. 1972-től 1982-ig részt vett a természettudományos oktatás modernizálásában, segített meghonosítani a modern angol és amerikai módszereket.

A magyarországi tudományos alapművek közé sorolják az 1957-ben kiadott Kvantummechanika és az 1996-ban írt Atommag-közelben című könyveit. The Voice of the Martians címmel 1994-ben angolul jelent meg az a könyve, amelyben több, a XX. század első felében az Egyesült Államokba emigrált magyar tudóst mutatott be. Beszélgetés Marslakókkal című munkája 1992-ben, Szilárd Leó című könyve 1997-ben, A Marslakók érkezése című műve 2000-ben, Wigner Jenő című könyve pedig 2002-ben jelent meg.

Személyében tavaly először nyerte el külföldi tudós a Brit Fizikai Társaság (Institute of Physics) Bragg-érmét és díját. Marx György a fizika tanítása terén kifejtett életműve elismeréseként részesült a kitüntetésben. Munkásságát 1955-ben Kossuth-díjjal, 1963-ban Akadémiai-díjjal, 1993-ban Szent-Györgyi Albert-díjjal ismerték el. Számos kitüntetés mellett az Apáczai Csere János Díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje, az Arany János Közalapítvány a Tudományért Nagydíja, a Szilárd Leó professzori cím, Budapest Főváros Pro Urbe Díja, a Hazám Díj kitüntette és a Virgo csillagkép RA csillagának névadója.

Marx György halálával a fizikai tudomány és az egész magyar szellemi élet pótolhatatlan vezető egyéniségét veszítette el. Maradandó eredményeket ért el a gyenge kölcsönhatások fizikája, a neutrínó-asztrfizika és a magfizika területén. Természettudományos ismeretterjesztő tevékenységével fiatal generációkat nevelt a tudomány szeretetére, tanárait tanítványai tiszteletére tanította. Közéleti megnyilvánulásai a magyar tudományos és társadalmi élet megújulását, nemzetközi szereplései hazánk jó hírét és a kultúrák közötti megértést szolgálták.

(Megjelent: Természet Világa, 134. évfolyam, 2. szám, 2003. február)

NÉMETH JUDIT

GREGUSS PÁL

(1921 – 2003)

Közlekedési balesetben 2003. február 26-án elhunyt Greguss Pál, az egyik legkiválóbb magyar fizikus, biofizikus, akinek munkája nemzetközi tekintélyt szerzett a magyar tudománynak. Élt 82 évet.

Greguss Pál 1921-ben született Budapesten. A Szegei Egyetem vegyész és fizikus szakán 1944-ben végzett, egyetemi doktorátusának tárgya az ultrahang kémiai hatásainak vizsgálata volt. Az ELTE Biofizika Tanszékén tanársegéd (-1949), a KFKI kutatója (1949-1956), a MÁV Ultrahang Kutató Laboratóriumának vezetője (1956-1966) volt. Ezt követően két éven át Indiában, a Központi Gépészeti Kutatóintézetben meghívott kutatóként, majd további négy évig a New York-i Orvosegyetem Ophthalmológia Tanszékén az alkalmazott biofizika kutató professzoraként dolgozott. 1973-tól a németországi Darmstadti Műszaki Főiskola Fizika Intézetének professzora, majd a Gesellschaft für Strahlen- und Umweltforschung mbH cég Koherens Optikai Laboratóriumának professzora volt.

1976-tól 1990-ben történt nyugalomba vonulásáig a Budapesti Műszaki Egyetem Alkalmazott Biofizikai Laboratóriumának igazgatójaként, ezt követően 1994-ig a Frédéric Joliot-Curie Nemzetközi Kutatóintézet tudományos konzulenseként dolgozott. Az utóbbi évek során folyamatos tényleges kutatómunkát végzett a BME Gépgyártástechnológia Tanszékének professzor emeritusaként. Csaknem 400 szakmai publikációt, több könyvet jelentetett meg, ismeretterjesztő tevékenysége is igen kiterjedt volt.

A világ különféle országaiban 20-nál több szabadalma született. Szakterületei a gyártástechnológiától, akusztikától, ultrahangtechnikától, holográfiától, optikától a rakéatechnikáig terjedtek, a fizika, fizikai kémia, biológia, orvostudomány számos ágában. A magzat ultrahangos fényképezéséért amerikai orvosi díjban részesült; az ő találmánya a 360 fokos forgótükros panoráma PAL-, majd Humanoid optika, amelyért nemzetközi találmányi díjat kapott, s amelyet az űrkutatásban is alkalmaznak.

Greguss Pál pályafutását nemzetközi szakmai szervezetek, kiadók, kuratóriumok tagsága, nemzetközi tudományos elismerések kísérték. Ő volt a Magyar-Amerikai Társaság budapesti elnökhelyettese az egyik utolsó közéleti funkciójában. Aktivitását tekintve korai halála a magyar tudomány nagy vesztesége.

(Megjelent az Uj Terasz online kulturális magazinban 2003. február 28-án.)

NORMAN KÁROLY

SALÁNKI JÁNOS

(1929 – 2003)

2003. január 29-én hosszú betegség után elhunyt a modern magyar összehasonlító idegtudományi kutatások elindítója és kiváló művelője, a Balaton-kutatás és a nemzetközi neurobiológia fáradhatatlan szervezője, Salánki János, az MTA rendes tagja.

Salánki János Debrecenben született 1929-ben, és ugyanott nyert orvosi diplomát 1954-ben. Már debreceni hallgató korában és végzése után az élettani kutatómunka vonzotta, így lett Kesztyüs Loránd munkatársa. Tudományos pályája az összehasonlító idegélettan nagy egyénisége, Hacsatur Kostojanc professzor mellől indult, akinek Moszkvában 1955-től aspiránsa, Tihanyban pedig az ötvenes évek második felében lelkes tanfolyam-hallgatója volt. Salánki akadémikus a tudományos szféra több területén alkotott maradandót.

Első területként tudományos kutatásainak jelentőségét kell aláhúzni. Ő indította el hazánkban a gerinctelen állatok idegrendszerének korszerű kutatását. Tisztázta a puhatestűek ritmikus aktivitásának idegi szabályozását, annak elektromos és kémiai hátterét. Elsősorban a glutamát hatásával kapcsolatos eredményeit kell kiemelni, o mutatta ki elsőként ezen fontos átvívó anyagnak a puhatestűek neuronjaira kifejtett hatását. De lényegesek a szerotoninnal és az acetilkolin befolyásával összefüggő adatai is. Többek között azt is bizonyította, hogy egyazon sejtmembrán receptorai többféle átvívóanyag iránti érzékenységet mutatnak, e felismerés az ún. multifunkciós neuronok első leírásai közé tartozik. Feleségével, S. Rózsa Katalinnal, úttörő munkát végzett a Helix és a Lymnea teljes agyi neuronállományára kiterjedő térképezésben, valamint annak kimutatásában is, hogy a csigaagy sejtjei a szívből eredő ingerek nyomán serkentő és gátló válaszokat egyaránt adhatnak.

Salánki János munkásságában külön fejezet annak feltárása, hogy milyen körülmények között fertőzték meg mérgező anyagokkal a Balaton állatvilágát. Ez a kutatás nagy gyakorlati jelentőségűnek bizonyult, és alapját képezte a nemzetközi szinten is elterjedt és jegyzett

biomonitor programnak. Ő ajánlotta az élővíz-szennyezés jelzéseként a tavi kagylót - ez az egyszerű és hatékony jelzőmódszer világszerte bevált. Nem véletlen, hogy a Nemzetközi Biológiai Unión belül alakult Biológiai Monitor Bizottságnak ő volt a kezdeményezője és mindhaláláig elnöke is! Fél tucat tanítványa ma a tudomány doktoraként, professzorként működik, további másfél tucat munkatársa pedig PhD (kandidátusi) fokozatot szerzett. Eredményeit 260-nál is több publikációban közölte. Salánki János évekig az ELTÉ-n oktatott, melynek címzetes egyetemi tanára lett, az utóbbi években pedig a Veszprémi Egyetem környezet- és neurobiológiai tanára volt. Érdemei alapján a Magyar Tudományos Akadémia 1976-ban levelező tagjává, 1987-ben rendes tagjává választotta. Ezzel a tudományos teljesítménnyel szorosan összekapcsolódik az első hazai összehasonlító neurobiológiai kutatócsoport megalapítása és nemzetközi szintre való fejlesztése Tihanyban; a részleg ma is sikeresen működik. E laboratórium kibontakozásával függött össze magának a tihanyi Biológiai (ma: Limnológiai) Kutatóintézetnek megszilárdítása és korszerűsítése. Salánki János csaknem harminc évig volt e nagy hírű intézet vezetője, neki köszönhető, hogy e páratlan hazai kutatóközpont hosszú évek után ismét az alapító Verzár Frigyes és kutatótársai igény szintjén, Klebelsberg Kunó szándéka szerint kiegyensúlyozottan, ma is magas színvonalon működik. A hazai kultúra története sokféle Balaton-rajongást ismer. Mindnyájan meg tudjuk nevezni azon klasszikus írók, költők képzőművészek sorát, akiknek szinte egész munkássága e csodás tavunkhoz kapcsolódik. Sajátos csapat ezen alkotók között a tudományos kutatók raja! Ok alkotják a legjózanabb, legszívósabb, de egyben a legelkötelezettebb és legfelkészültebb hívek és tővédők csoportját! Ezek élvonalába kell sorolnunk Salánki Jánost is, aki életének alig hetvennégy évéből negyven esztendőt szentelt a balatoni élet megismerésének! Debrecenből 1962-ben érkezett igazgatóként Tihanyba, és szinte elhunytá napjáig állhatatosan küzdött a tavi élővilág jobb feltárásaért és védelméért. Például ő rendezte 1988-ban az UNESCO Nemzetközi Tókörményzeti Bizottságának (ILEC) nagyszerű kongresszusát. A balatoni kutatás érdekében kormányzati szolgálatot is vállalt: 1995-től évekig mintegy harminc illetékes laboratórium kutatómunkájának tervezési és koordinációs feladatát látta el.

Végezetül: a fent leírtak is nagy hangsúllyal emelik ki Salánki János páratlan tudományszervezői tevékenységét. Gyakorlatilag őt ismerjük el a Magyar Idegtudományi Társaság létrehozójaként: egyesületünk az általa alapított MÉT Idegtudományi Szekcióból alakult. 1967-től tucatnyi nemzetközi gerinctelenekkel foglalkozó neurobiológiai szimpóziumot szervezett Tihanyban, ezek anyaga húsz kötetben angolul, négy kötetben magyarul gazdagítja a vonatkozó nemzetközi forrás-irodalmat. 1988-tól három évig a tekintélyes Nemzetközi Biológiai Unió (IUBS) elnöke volt. 1980-tól élete végéig az IUBS Magyar Nemzeti Bizottságát is vezette. Szorosan vett szakmai közéleti munkáján felül Salánki János 1985-1997 között a Veszprémi Akadémiai Bizottság elnöki tisztségét is betöltötte. 1989-ben kezdeményezte az International Society for Invertebrate Neurobiology megalakulását, amelynek első elnöke lett. 1985-től kezdve mostanáig az Acta Biologica Hungarica főszerkesztője volt.

Elhunyt kollégánk és barátunk markáns, egy tömbből faragott jellem volt, aki természetes módon és büszkén viselte debreceni ősei legkiválóbb plebejusi jellemvonásait: a józan ítélőképességet, a ragyogó intellektust, a kiemelkedő alkotói tehetséget, a szilárd és megvesztegethetetlen eligazodást a társadalom és a tudomány dolgaiban. Lelkierejére és higgadt helyzetfelismerésére jellemző, hogy végzetes kórfolyamata teljes tudatában, alig néhány hete karácsonyi levelet írt külföldi kollégáinak és barátainak, amelyben vázolta betegségét és mindennek dacára kifejezte töretlen optimizmusát és reménykedését a jövőt illetően!

Salánki János elhunyt a magyar és a nemzetközi összehasonlító neurobiológia nagy vesztesége. Emléke azonban jelentős műveiben fennmarad. Elsősorban az állatok összehasonlító agyműködésének feltárása terén elért, széles körben ismert kimagasló

eredményeiben, valamint az általa alapított vagy fejlesztett, fent méltatott intézmények és tudományos közösségek működésében.

(Megjelent: Magyar Tudomány 2003/3.)

ÁDÁM GYÖRGY

GÓLIÁNNÉ BARTHA KLÁRA

(1926 - 2004)

A Biofizikai Intézet munkatársai 2004. március 19-én búcsúztak Góliánné dr. Bartha Klára kandidátustól, aranydiplomás gyógyszerésztől, egyetemünk nyugalmazott docensétől.

Gólián Béláné Csehszlovákiából, Losoncra jött, miként akkor sokan mások is. 1952-ben elvégezte a Budapesti Egyetem Gyógyszerésztudományi Karát, és friss gyógyszerészként belépett az Orvosi Fizikai (később Biofizikai) Intézetbe. Itt összetartó, törekvő közösségre talált, amely meleg szeretettel befogadta. Klárika jellemző vonásai közé tartozott a nagy-nagy segítőkészség, a lelkiismeretesség és a kötelességek teljesítésére való tudatos törekvés. Az intézeti közösség elvárta az oktatásban, a tudományos kutatásban való teljes értékű részvételt. Ezeken felül, ha nő volt az illető, akkor természetesen a családját is el kellett látnia. Ez akkor is így volt. Klárika kötelességének érezte azt, hogy – ha a szükség úgy hozza – akkor gondolkodás nélkül vállalon bármilyen áldozatot is. Így például friss diplomával a zsebében további tanulást is vállalt: továbbképezte magát például (bio)fizikai alapismeretekből annak érdekében, hogy az Orvosi Fizikai Intézetben gyógyszerészi fizikát tanuló gyógyszerész hallgatók laboratóriumi gyakorlatait kellő színvonalon tarthassa meg. Klárika ezt tette is nagy szeretettel, és nemcsak mint gyakorlatvezető, hanem mint az intézet Gyógyszerész-kari tanulmányi felelőse is tevékenykedett hosszú éveken át.

Kiemelkedő lelkiismeretességgel végezte kutatómunkáját is: kezdetben a kristályok növesztésének és alapanyag-tisztításának rejtjelmeivel foglalkozott. Az 50-es évek végén, a 60-as évek elején Tarján professzor mozgósította az intézet kutatóit egy új, perspektivikusnak mutató kutatás érdekében. Ez a kutatás a radioizotópok orvosi/biológiai felhasználási lehetőségeinek feltárására, a lehetőségek alkalmazásának kidolgozására irányult. Az alakuló csoport vezetésére a kiválóan tehetséges Nagy János kapott megbízást, és Klárika lelkesen, sikeresen kapcsolódott bele ebbe a munkába. Eredményeit számos tudományos publikáció, egyetemi doktori dolgozat jelzi, majd 1980-ban elkészítette kandidátusi munkáját, aminek alapján elnyerte a biológiai tudomány kandidátusa fokozatot.

Klárika az oktatáson és a tudományos kutatáson túl az intézet adminisztratív feladataiban is vezető szerepet vitt, hosszú időn keresztül vezette a gazdasági ügyeket, amelyek akkor sem voltak egyszerűek: akkor is meg kellett tervezni minden fillért, akkor is küzdeni kellett minden beszerzésért. Ebben Klárika a vezetés kiváló partnere volt: a megfelelő helyen/embernél kitartóan előszobázott, kunyerált (ma úgy mondanánk, hogy lobbizott), és ezt addig tudta csinálni, amíg célt nem értünk. Egyetemünk Dr. Bartha Klára tudományos, oktatói, menedzseri tevékenységét 1983-ban docensi kinevezéssel ismerte el. Egyetemi docensi kinevezést elérni önmagában is szép karriert és még hosszabb pályafutást ígért volna. Ekkor azonban a munkahely iránti kötelezettséget felülírta a családdal szembeni kötelezettség: Klárika habozás nélkül visszavonult azért, hogy beteg édesanyját, majd férjét ápolja. 1987-ig még vissza-visszajárt az intézetbe: de amikor úgy érezte, hogy túlságosan kimaradt az élet sodrásából, akkor végleg visszavonult és nem jött többé. A munkatársak iránti figyelmes szeretete azonban nem szűnt meg: Nem volt olyan névnap, születésnap, karácsony, húsvét,

amikor jókívánságaival Klárrika legalább telefonon ne jelentkezett volna. Azután ez is elmaradt; már az elküldött képeslapra, az aranydiplomára sem érkezett válasz: Klárrika – mint mindig – szerényen, csendben visszavonult. Hosszú szenvedés után hunyt el. Emlékét szeretettel őrizzük.

(Megjelent: Semmelweis Egyetem lap, V. évf. 8. számában 2004. június 7.)

RONTÓ GYÖRGYI

VOSZKA RUDOLF

(1928 - 2004)

Voszka Rudolf Székelyudvarhelyen 1928. április 13-án született. Apja, *Dr. Voszka István*, 1948-ig aktív államügyész, 1956-ban nyugdíjasként halt meg. Anyja, *Ádámi Berta*, háztartásbeli volt. 1950-ben nősült először. 1953-ban született *Éva* leánya. 1958-ban újra megnősült. 1960-ban született *István* fia.

Egyetemi tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1946-ban kezdi meg. Még mint egyetemi hallgató 1949-ben került a budapesti Orvoskari Fizikai Intézetbe demonstrátori minőségben. Az Orvosegyetemen, illetve elődjén, az Orvoskaron az akkor nem régiben alakult új intézetek között volt az Orvosi Fizikai Intézet is. Egyike lett az Intézet első munkatársainak. A munkafeltételek, a külső és a belső körülmények nem voltak túlságosan kedvezőek: egyrészt az Orvoskar lelkesedése nem volt különösen nagy a fizika iránt, másrészt az Intézet vezetése is változott; először *Koczkás Gyula* professzor állt az Intézet élén, akit 1950-ben *Tarján Imre* váltott fel. Az újonnan alakuló intézet még nem rendelkezett tradícióval. Nem volt kialakult fizika tantárgyi tematika, sőt nem létezett még olyan oktatási koncepció sem, amelyik az orvosok sajátos érdeklődését tekintetbe vette volna. A kutatási témák kialakítása, illetve kapcsolódásuk az orvosi problémákhoz ugyancsak kérdéses volt. Egyszerűen mindent akkortájt kellett létrehozni, megszervezni, megvalósítani. Az Intézetnek ebben a hőskorában, ebbe a kreativitást igénylő légkörbe került a fiatal, lelkes Voszka Rudolf, akiben volt tettvágy, kellő tehetség és kítartás, szorgalom ahhoz, hogy a rá kiszabott, sőt az önként vállalt feladatokat teljesítse is. 1950-51-ben gyakornok. 1951. szeptember 6-án megkapta középiskolai matematika-fizika szakos tanári oklevelét. Még ebben az évben tanársegédi, majd 1957-ben adjunktusi kinevezést nyert. Az Orvosi Fizikai Intézetben oktatási tevékenységét az aktív részvétel jelentette a tantermi előadások és a laboratóriumi gyakorlatok tematikájának kialakításában, majd később az orvosi irányultságú elektronikai ismeretek tankönyvi szintű összegzésében is részt vett. Tanítványai szerint is jó pedagógus, kedves, közvetlen oktató volt, aki tudott lelkesíteni, tudta elismerni a jó eredményt, és türelmesen magyarázott, megértően konzultált azokkal, akik bármely okból nem tudták követni a tananyagot. A színvonalas pedagógiai munkára felfigyelt a Kar vezetése is, és az 50-es években megbízta az első évfolyamos csoportokban a csoporttanácsadói rendszer megszervezésével. Az egyetemen az általános orvosi karon gyakran helyettesítette Tarján Imrét a professzori előadásokon. A német hallgatóknak több éven át önállóan adott elő. 1962 szeptemberétől Tarján Imre megbízta az intézetvezető-helyettesi teendőket ellátásával.

1957-től kezdve többször volt a környező országokban rövidebb tanulmányutakon, illetve konferenciákon. 1959 óta önálló aspiráns. A hatvanas évek közepén két hónapos tanulmányúton volt a stuttgarti egyetemen. A fizikai tudományok kandidátusa oklevelének kelte 1965. január 28., ez volt a 3035. kandidátusi oklevél. 1969-től 1976-ig docens a közben Biofizikai Intézet nevet felvett intézetben. Az ő koncepciójához fűződik a Tarján Imre által szerkesztett *Biofizika alapjai* című tankönyv 5. (1977), illetve 6. (1981) kiadásában a

Bioelektronika fejezet. 1976-ban kerül tudományos igazgató munkakörben az MTA Kristályfizikai Kutatólaboratóriumába, mely kutatólaboratórium 1976. január elsejével az addig a BME-n működött Kristálynövekedési Tanszéki Kutatócsoportból, illetve a SOTE-n működött Kristályfizikai Tanszéki Kutatócsoportból alakult meg. 1979ben megkapja a fizikai tudományok doktora fokozatot. 1990-ben ment nyugdíjba.

Első (Tarján Imrével közös) cikke 1953-ban, a *Fizikai Szemlében* jelent meg. A következő években, magyar folyóiratokban (*Magyar Fizikai Folyóirat, Orvosi Hetilap, Katona Orvosi Szemle, Kísérletes Orvostudomány*) orvosi vonatkozású mérés technikai problémákról, valamint alkáli-halogenid kristályok növesztéséről jelentetett meg cikkeket. Külföldön először 1959-ben az orosz nyelvű *Krisztallográfiában* publikált. Alkáli-halogenidek ponthibaszervezetének vizsgálatával, a magfizikában alkalmazott detektorkristályok, majd akusztóoptikai egykristályok előállításával foglalkozott. 1976-ig mintegy 60 dolgozata jelent meg, és 7 elfogadott újítással és 2 találmánnyal rendelkezett. Tudományos igazgatósága tizenöt éve alatt további kilencven publikációnak lett szerzője, illetve társszerzője. Különösen nagy visszhangja volt az extrém tisztaságú OH-mentes alkáli-halogenid kristályok előállításával foglalkozó cikkének. Neki is köszönhető, hogy a Gamma vállalat NaI(Tl) detektorkristályokat tonnányi mennyiségekben tudott gyártani, és így a világ vezető szeintillátor-előállító cégei közé került.

1969-ben megkapja az ELFT Gyulai Zoltán-díját. 1972ben az Oktatásügy kiváló dolgozója. Ugyanebben az évben megszerzi a "Kiváló újító" arany fokozatát. Tarján Imre a következőképpen jellemzi: "Voszka mérnökeállítottságú fizikus. Erősen gyakorlati típus." Mint kutató kifogyhatatlan ötletességű kísérletező volt, aki nemcsak ötletadóként, hanem ragyogó manualitása révén a kivitelezésben is igen fontos szerepet játszott - legalábbis abban az időben, amikor még a Puskin utcában dolgozott. Később az igazgatói teendői egyre ritkábban engedték meg, hogy kísérleti munkákkal saját maga foglalkozzon. Az 1970-es évek közepétől folytonosan romló pénzügyi helyzet sok energiáját elvette. Már a kutatólaboratórium beindításához kevesebb pénzt kapott forintban, mint amennyit korábban dollárban terveztek be. Így például, a budaörsi úti telephely felépítésekor légkondicionált helyiségeket alakítottak ki elektronmikroszkópok számára, ezekbe azonban pénzhány miatt soha nem került elektronmikroszkóp. Önzetlenül át akarta adni igazgatói keretét, hogy nála fiatalabb munkatársai is hozzájuthassanak "nyugati" kiküldetésekhez. Kezdeményezését viszont felsőbb helyen elutasították. Sok munkájába került, míg a kutatólaboratórium nemzetközi kapcsolatait magas szintre emelte. A kutatólaboratóriumban sikerült kialakítania egy komplex anyagtudományi láncot az alapanyag-előállítástól és -tisztítástól kezdve a kristálynövesztésen, az orientáláson, a megmunkáláson és a minősítésen át a kristálytulajdonságok vizsgálatáig. Voltak tévedései is, tevékenysége mégis jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a Gyulai-Tarján kristályfizikai iskola mindmáig eredményesen működik.

Több éven keresztül a Tudományos Minősítő Bizottság fizikai és csillagászati szakbizottságának titkára (1982-91), az ELFT kristályfizikai szakcsoportja vezetőségének tagja, illetve elnöke (1973-78). Tagja volt az Egészségügyi Minisztérium felsőoktatási bizottságának. Elnöke volt az általános orvosi kar tanácsadói bizottságának, ugyanott titkára a műszerügyi bizottságnak, tagja az oktatási-nevelési bizottságának. Az egészségügyi dolgozók szakszervezetében 10 éven át vezetőségi tag.

Hosszú, türelmesen viselt betegsége után 2004. február 7-én hunyt el. Temetésén korábbi tanítványai, a Semmelweis Egyetem részéről *Rontó Györgyi* professzorasszony, az MTA részéről utóda, *Janszky József* búcsúztatták.

Emlékét mind tanítványai, mind munkatársai megőrzik.

(Megjelent: *Fizikai Szemle* 2004/5. 174.o.)

HARTMANN ERVIN

JANSZKY JÓZSEF

GARAY ANDRÁS

(1926 - 2005)

Garay András, az MTA rendes tagja, az MTA Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézetének korábbi igazgatója, kutatóprofesszora, legutóbb a Texas A&M University emeritus professzora, 2005. október 10-én, 79 éves korában Texasban elhunyt.

Élete befejező, meglehetősen hosszú szakaszát nem Magyarországon töltötte. Utolsó itthoni munkahelye a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központja volt. Amikor a vadonatúj intézet frissen kinevezett igazgatójaként a legmodernebb eszközökkel alapvető, forradalminak számító kutatásokat végzett, váratlanul elhagyta Magyarországot, és meglehetősen fiatalon vége szakadt hazai pályafutásának.

Talán nem értjük, sokan akkor sem értették, miért is választotta a mindenképpen nehéz, súlyos megpróbáltatásokat is tartogató lépést, Magyarország hirtelen elhagyását. Nagy felindulást keltett Garay András eltávozása, hiszen gondoljuk csak meg, éppen akkor látszott révbe érni élete, tudományos pályafutása: fiatalon intézetigazgató, akadémikus lett. A megértéshez szükséges megismernünk tudományos életének fő állomásait. Tanulságos élet Garay Andrásé, a megalkuvásokat nem ismerő tudós és ember szívszorító példája, egyúttal rajza is a kornak, amelybe született, amelyben élt.

Garay András 1926-ban született, Pécsen a Pius Gimnáziumban érettségizett. A tehetséges fiatalember a biológia iránt érdeklődött. A kiváló diákot annak rendje és módja szerint 1945-ben felvették a nagytekintélyű Eötvös Kollégiumba, és a Pázmány Péter (a későbbi Eötvös Loránd) Tudományegyetemen természettudományokat és vegyészetet tanult. Élénk intellektuális életet élt, tagja volt a Sík Sándor és Pilinszky János nevével fémjelzett Vigilia-körnek illetve a Válasz-körnek is, itt többek között Bibó István és Sárközi Márta társa volt. Eljött azonban a fordulat éve, és ez Garay András életében hányattatások kezdetét jelentette. 1948-ban politikai okok (nem titkolt világnézete) miatt kizárták az Eötvös Kollégiumból - az egyetemet azért elvégezhetette. Végzés után az ELTE Növényélettani Tanszékére került, itt kezdte tanársegédként tudományos pályáját. A sikeresnek induló pályafutást visszavetette, hogy nem volt hajlandó Liszenko komolytalan tanait oktatni. Ezért aztán 1951-ben eltávolították az egyetemről is, oktatással hosszú ideig nem foglalkozhatott. Először a Székkutató Gyapottermesztési Kutató Intézetbe került (1951-1952), mondhatni, stílszerűen a kor groteszk fantazmagóriájával is büntették. 1952-től 1957-ig a Gyógynövénykutató Intézetben dolgozott. 1957-ben azután a Fertődi Növénynevelési és Növénytermesztési Kutató Intézet tudományos munkatársa, laboratóriumvezetője lett. Itt kialakította értékes, önálló kutatási területét. Az auxin növényi növekedési hormon hatásmechanizmusát vizsgálta. Ez a téma akkoriban igen modernnek számított - ma is fontos probléma a működés számos részlete, persze, a módszerek azóta sokat változtak. E munkája meghozta a tudományos megbecsülést, 1967-ben elnyerte a tudományok doktora fokozatot.

Akkor változott megint a sorsa, amikor Straub F. Brunó professzor az MTA Szegedi Biológiai Központ kutatógárdáját szervezte: ő hívta Szegedre a közben a nehézségek ellenére is kiváló munkát végző tudóst. 1968-ban tehát Szegedre került, a központ elkészültéig a József Attila Tudományegyetem Növénynevelési és Növényélettani Tanszék tudományos főmunkatársa, majd egyetemi tanára lett. A Szegedi Biológiai Központ elkészültekor, 1971-ben odakerült, és 1973-ban a Biofizikai Intézet igazgatójává nevezték ki.

Garay András a Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézetében a nem sokkal odakerülése előtt kezdett témájával foglalkozni. Kutatásai az élővilág aszimmetriájának eredetére vonatkoztak. Nagy energiával fogott annak a feltételezésnek a vizsgálatához, vajon az élet aszimmetriája kapcsolatban van-e a fizikában nem sokkal korábban megfigyelt

szimmetriasértéssel, a gyenge kölcsönhatás aszimmetriájával - ez az aszimmetria okozza a béta bomláskor felszabadult elektronok spinpolarizációját. Intuitív kísérleteiből írt jó néhány Nature-cikkkel nagy figyelmet keltett, munkájával a téma nemzetközi szinten igen intenzíven kutatott területté vált. Azóta is elvégzett, számos részletre kiterjedő kísérleti és elméleti vizsgálatok alapján jelenleg azt lehet mondani, hogy a jelenségeket, az összefüggéseket nem értjük teljesen, a biológiai aszimmetria eredetét nem tudjuk teljes bizonyossággal megadni, de Garay András munkássága a terület jellemzéséhez lényegesen hozzájárult.

1973-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. A sors nem engedte, hogy élete sikerekkel érjen révbe. Az úgynevezett BM biztonsági szervek nagy érdeklődést mutattak személye iránt - 1975-ben informatornak próbálták meg beszervezni, ő ezt visszautasította, ezért az ország elhagyására kényszerült családjával.

Viszontagságos út után az Amerikai Egyesült Államokba került. 1976-ban a Texas A & M (Agricultural and Mechanical) University Biofizika és Biokémia professzora lett, 1994 óta emeritus professzor. Amint korábban említettem, aktív kutatói pályáján mindvégig a biológiai aszimmetria eredetét vizsgálta.

Jóval később, a rendszerváltás után azután Garay András sokszor hazajött, meglátogatta intézetét, örömmel konstataálta az utódok tiszteletét. Ilyenkor kellemesen elbeszélgetett régi munkatársaival és a később odakerült, őt csak hírből ismerő fiatalokkal. Ilyenkor elbeszélgettünk mindenféléről: tudományról, művészetekről, Bandi életének ránk tartozó és korábban rejtélyesnek tűnő részleteiről. E beszélgetésekben megismerhettük a nagyon okos, kedves embert, aki kiváló tudományos képzettségén túl különlegesen művelt volt a kultúra szinte minden területén. Mindez kiváló humorérzékkel, anekdotázó kedvvel és képességgel is párosult, úgyhogy e beszélgetéseket mindenki nagyon élvezte. Azt is örömmel láttuk, hogy megtalálta lelki békéjét.

Garay András hamvait Pécsett, a Belvárosi templomban lévő családi sírboltban helyezték örök nyugalomba.

ORMOS PÁL

HORVÁTH LÁSZLÓ ISTVÁN (1949 - 2006)

Horváth László István, az MTA doktora, az MTA Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézetének korábbi tudományos tanácsadója, munkatársunk és barátunk, türelemmel viselt, hosszú betegség után elhunyt.

Horváth Laci, ahogy mi hívtuk, 1949-ben született, Debrecenben, de diákként már Szegednek szerzett dicsőséget: tagja volt a Radnóti Gimnázium díjnyertes szellemi öttusa csapatának, s a SZEOL versenyzőjeként sikerrel vett részt a város úszóéletében is. A József Attila Tudományegyetemen végzett tanulmányai után, édesapja szakmáját követve, fizikus lett. Fiatal diplomásként került az akkortájt induló Szegedi Biológiai Központ Biofizikai Intézetébe, 1973-ban. Munkahelyéhez, ahol egy ideig az intézet igazgató helyettesi teendőit is ellátta, egészen a betegsége miatti nyugállományba vonulásáig hű maradt, miközben éveket töltött német és angol kutatóintézetekben.

A hetvenes évek közepétől a biológiai rendszerek kutatásának új módszerével, mágneses molekulaszondák spektroszkópiájával kezdett foglalkozni. Kutatásaival nemzetközi elismerést vívott ki magának és szegedi csoportjának. E témában sokéves gyümölcsöző együttműködést épített ki a göttingeni Max-Planck-Intézet egyik munkacsoportjával, lehetővé

téve ezzel tanítványai számára a külföldi, jól felszerelt laboratóriumokban való továbbképzést. Igazi fizikusként kutatásaiban a technikai részletek mellett figyelmet fordított az eredmények elméleti értékelésére és világos, szabatos prezentálására is.

Horváth Laci fiatalon, 42 éves korában szerezte meg az MTA doktora címet. Munkásságát száznál jóval több tudományos közlemény őrzi. Kollegánk legalább olyan jó volt oktatónak, mint kutatónak, amit hatalmas lexikális tudása és kiváló vizuális és didaktikus gondolkodásmódja alapozott meg. A Szegedi Egyetem TTK-hallgatói ma is az ő jegyzetéből ismerkednek meg a tudományos kutatás és közlés módszertanával, etikájával. Sokan emlékezünk élvezetes előadásaira, és mindmáig használjuk az általa készített szemléltető ábrákat, eszközöket.

Barátságos, színes egyénisége nagy munkabírással és példamutató szorgalommal párosult. Egykori szobája ajtaján a mondás, hogy "Lieber im Sumpf übernachten als über Nacht versumpfen!" (Inkább a mocsárban éjszakázni, mint az éjszakában lerészegedni!) a mai napig hirdeti, hogy mennyire fontos volt számára a józan és kiegyensúlyozott életmód, a lélek és a test egyensúlya. A sors igazságtalansága, hogy éppen őt érte el az idegsejtek membránjait megtámadó kór, amely ellen tiszteletet érdemlő akaraterővel küzdött, több, mint 15 évig.

Visszavonulása, 1999 után sem szakadt meg kapcsolata munkatársaival: egykori csoportja munkáját tanácsaival segítette. Fiatalon, 57 évesen távozott közülünk, amivel nagy veszteség érte Szegedet és a hazai és a nemzetközi szakmai közösséget is, hiszen tisztelőket és barátokat gyűjtött, bármerre járt a nagyvilágban, jelzik ezt a mindenfelől érkező részvényt nyilvánítások is.

Laci, fájdalommal búcsúzunk tőled, nyugodj békében!

AZ MTA SZEGEDI BIOLÓGIAI KÖZPONTJÁNAK MUNKATÁRSAI NEVÉBEN: PÁLI TIBOR

SOMOGYI BÉLA (1945 - 2006)

2006. május 11-én elhunyt Dr. Somogyi Béla professzor, a Biofizikai Intézet intézetigazgató egyetemi tanára.

Somogyi Béla 1945-ben született Nagykörűn. Egyetemi tanulmányait 1963-ban kezdte el a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol 1968-ban végzett fizikusként. 1968 és 1969 között a Pécsi Orvostudományi Egyetem Biofizikai Intézetében dolgozott gyakornokként. 1969-től a Debreceni Orvostudományi Egyetem Biofizikai Intézetébe került ugyancsak gyakornokként, ahol 1970-ben egyetemi tanársegéddé nevezték ki. 1975-ben elnyerte a biológiai tudomány kandidátusa címet. Még ebben az évben egyetemi adjunktussá, majd 1979-ben egyetemi docenssé nevezték ki. Akadémiai doktori disszertációját 1984-ben védte meg, és 1987-ben lett a Debreceni Orvostudományi Egyetem egyetemi tanára és a Biofizikai Intézet társprofesszora. 1992-től haláláig volt a Pécsi Orvostudományi Egyetem Biofizikai Intézetének igazgatója, valamint 1993. január 1-jétől a Magyar Tudományos Akadémia kihelyezett tanszéki kutatócsoportjának a vezetője.

Tudományos munkássága mellett aktív közéleti tevékenységet folytatott. A Magyar Biofizikai Társaság tagja volt 1971-től, a Tudományos Minősítő Bizottság Szakbizottsági tagja 1989-től, a Magyar Tudományos Akadémia Biofizikai Bizottságának tagja 1993-tól, a Magyar Biofizikai Társaság vezetőségi tagja 1994-től, és a Magyar Biofizikai Társaság elnökségi tagja 1998-tól. Tagja volt a Soros Alapítvány Állandó Szakértői Bizottságának

(1991-től), illetve az OTKA Szakzsűrinek (1994-től). A régió tudományos életének is meghatározó egyénisége volt, számos tevékenysége mellett 1994-től vezette a Pécsi Akadémiai Bizottság Spektroszkópai Munkabizottságát. 1983-ban elnyerte az Oktatásügy Kiváló Dolgozója díjat, majd 1989-ben az Akadémiai díjat.

A Pécsen töltött 14 év alatt a Biofizikai Intézetben a fluoreszcencia spektroszkópai és mikroszkópai módszerek alkalmazására épülő, biológiai problémákat vizsgáló tudományos iskolát teremtett. A rá jellemző lendülettel, ötletességgel és következetességgel számos nagyszerű tervét megvalósítva egy olyan kutatóhelyet alakított ki, ahol öröm dolgozni, és amely méltán tart számot a nemzetközi kutatótársadalom megbecsülésére. A magyar, és azon belül is a pécsi izomkutatás nagyszerű hagyományait folytatva pécsi munkássága idején spektroszkópai módszereket alkalmazva jellemezte különböző izomfehérjék kölcsönhatásait. Leírta ezen fehérjék belső szerkezetének a biológiai funkcióhoz kapcsolódó átrendeződéseit. Folyamatosan törekedett ugyanakkor arra is, hogy az alkalmazott módszereket továbbfejlessze, új eljárásokat dolgozzon ki.

Szakterületének elismert és nagyra becsült képviselője volt. Tényeken alapuló, szimbolikus gondolkodásmódja, remek modellalkotó képessége átragadt azokra is, akikkel együtt dolgozott. E gondolkodásmódnak köszönhetően elképesztően gyorsan átlátta a problémák lényegét és találta meg megoldásuk kulcsát. Iskolateremtő személyiség volt, aki impulzív egyéniségével, közvetlen stílusával, és nem utolsósorban szerteágazó és alapos tájékozottságával mindig lenyűgözte tanítványait, kollégáit. Számtalan diploma és szakdolgozat elkészítését irányította. Témavezetésével 11 fiatal kutató szerezte meg a kandidátusi vagy Ph.D. fokozatot.

Elvesztése talán azért a legfájóbb, mert halálával a kiváló kutató mellett elvesztettünk egy nagyon jó embert és egy igaz barátot is. Tanítványai, kollégái rajongva szerették és dolgoztak együtt vele. Munkatársai hálásak a sorsnak, hogy ilyen kivételes kutatóval és kivételes emberrel dolgozhattak együtt. Minden cselekedetét az emberség vezérelte. Betegsége alatt is dolgozott, mindvégig optimista maradt. Elvesztésének feldolgozásában segíthet majd a tőle tanult bölcsesség, tisztesség és emberség.

Kedves Professor Úr, kedves Béla!

Halálad hatalmas űrt hagyott a lelkekben, a szívekben, és a magyar tudományban. Pótolhatatlan veszteség érte munkatársaidat, tanítványaidat és barátaidat. Fájó szívvel búcsúzunk most Tőled az egyetem, a kar és intézetünk összes dolgozója nevében is. Emlékedet megőrizzük, nyugodj békében!

NYITRAI MIKLÓS

Prof. Damjanovich Sándor búcsúszavai Somogyi Béla professzor sírjánál.

(Pécs, 2006. május 22.)

Nehéz szívvel állok e koporsó mellett, hiszen a természet rendje az, hogy a tanítvány búcsúztassa tanító mesterét, és ne fordítva.

Somogyi Bélát, bár Debrecenben végezte a fizikus szakot akkor ismertem meg, amikor Pécsről visszatérve Tigyi József akadémikus ajánlására került a Debreceni Orvostudományi Egyetem akkor induló Biofizikai Intézetébe tanársegédként. Béla az első perctől fogva hihetetlenül nehéz, ugyanakkor rendkívül értékes partnernek bizonyult. Akkor ismerkedett az enzimekkel, amelyek működésének mechanizmusa akkori kutatási témánk volt. Érdekes módon az általa felvetett, látszólag a tájékozatlan emberek által kiagyalt, kérdésekre nem tudtunk válaszolni. Ezekből az időnként igen heves, de eredményes vitákká fajult beszélgetésekből született meg a Molekuláris Enzim-Kinetikai Modell, amelyet a Nobel díjas Prigogine meghívására a világhírű belgiumi Solvay konferencia is megvitatott 1976-ban.

Béla rendkívül értékes, jószívű kedves barát lett, aki nagyon hamar elnyerte a kandidátusi, majd az MTA doktora címet. Pécsi önálló professzori pályafutása - amely másfél évtizede kezdődött - önmagáért beszél. Önálló érett tudóssá vált, akinek szavára odafigyelt a nemzetközi biofizikai irodalom, a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Osztálya pedig tanácskozó tagjává választotta. Debrecenből indított tanulmányútjain megszerzett tudása és tapasztalata is segítette, hogy önálló tudományos iskolát alapítson.

Nagyon nagy személyes sikertelenségként élem meg, hogy már nem lehet részese annak a megmérettetésnek, ami valószínűleg az akadémiai levelező tagságot jelenthette volna számára. Mindig jószívű és önzetlen magatartása felejthetetlen baráttá teszik, akitől igen fájdalmas búcsúzni. A magyar biofizika nagy vesztesége korai halála.

A világhírű toledói katedrális nem kevésbé híres bíborosa Portocarrero írta 1709-ben sírfelirataként: Hic iacet pulvis, cinis at nihil! De akárcsak az Ő, Somogyi Béla szelleme is tovább él! Külön szeretném megemlíteni betegsége utolsó szakaszában tanúsított emberi nagyságát és azt a magatartást, amelyet élete utolsó hónapjaiban tanúsított.

Kedves Béla! Emléked megőrizzuk és megőrzi azt a biofizika története is! Nyugodj békében.

TARNÓCZY TAMÁS

(1915 – 2007)

A szegedi Eötvös Kollégium tagjaként 1938-ban szerzett matematika - fizika szakos tanári oklevelet, majd 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem Kísérleti Fizika Tanszékén Békésy György professzornál doktorált a beszédhangok akusztikájából. 1951-ben a fizikai tudomány kandidátusa, 1973-ban a tudomány doktora.

A beszéd kutatás pályája egészét betöltötte, első dolgozatát 1941-ben, utolsó áttekintését az emberi beszédhang képzéséről 1996-ban jelentette meg. A XX. század második felében 55 évig az élvonalban lenni komoly rang! Békésy akadémikus kutatásainak folytatására a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából a Központi Fizikai Kutató Intézetben Tarnóczy Tamás irányításával 1949-ben Akusztikai és Ultrahang Kutatócsoport alakult.

Eredményként az orvosi, építészeti, hírközlési, gépészeti nyelvészeti és más szakterületeken akusztikai műhelyek alakultak. Kutatásai a későbbi hazai akusztikai tevékenység számos területére kiterjedtek, u.m. beszédakusztika, pszichoakusztika, teremakusztika, ultrahangfizika és annak biológiai kapcsolatai. Az ultrahang zónalencsék, teremakusztikai munkái és beszédhang kutatási eredményei nemzetközi jelentőségűek.

A MTA kutatási hálózatában a Békésy György Akusztikai Kutatólaboratórium 1975 őszén európai viszonylatban is figyelemre méltó új lehetőséggel gazdagodott. Az akusztikai oktatás, kutatás és fejlesztés szolgálatában létrejött az első független hazai intézet, korszerű felszereltséggel (süketszoba, zengőszoba). Az alap kutatások mellett a Laboratórium az akusztikai termékek fejlesztését is támogatta.

A nemzetközi kapcsolatok fontosságának felismerése és ösztönzése Tarnóczy Tamás életművének kiemelkedő eleme. Az első lehetséges alkalmakat kihasználva kereste a kapcsolatokat, különösen a kelet-európai országok akusztikusaival. 1957 novemberében Budapesten nemzetközi mintegy 100 fős akusztikai szemináriumot szervezett 20 ország résztvevőivel. Ezt követően 3 éves rendszerességgel 30 éven át szervezte a Budapesti Akusztikai konferenciákat.

1971-ben a 7. Nemzetközi Akusztikai Kongresszus (ICA) szervezését (1490 fő) oldotta meg Budapesten felejthetetlen sikerrel.

Néhány évvel később a Kelet Európai Államok Akusztikai szövetségének ötletadója és megszervezője (FASE). Ez később az Összeurópai Akusztikus Szövetség (EAA) egyik alapító szervezete lett, évekkel az EU létrejötte előtt.

Tarnóczy Tamás az akusztikusok nemzetközi együttműködésének úttörője volt. Nemzetközi tekintélyének megfelelően 1972 - 1982 között az *Acustica Europhysics Journal* szerkesztőbizottsági tagja, de más szaklapok szerkesztő bizottságában is tevékenykedett (*Zeitschrift für Phonetik* 1956- 1990, *Journal of Low Frequency Sound and Vibration* 1982-). A kutatás, az iskolateremtés (beszéd, teremakusztika, zenei akusztika, pszichoakusztika), az oktatás, a tudomány-szervezés, az ismeretterjesztés, szabályozás számos területén világszerte elismert tudós egyéniség volt (1964 - 1972 között c. egyetemi docens a Budapesti Műszaki Egyetemen, majd c. egyetemi tanár).

Megalapította és irányította előbb az MTA Akusztikai Bizottságát (1963-1980), majd - a 7^h ICA elismeréseként - interdiszciplináris kiterjesztéssel az MTA Akusztikai Komplex Bizottságot (1980.). Ennek 1992-ig elnöke majd örökös tiszteletbeli tagja volt. A Nemzetközi Akusztikai Bizottság tagja 1963 - 1978. között. 1975-től a FASE vezetőségi tagja, majd 1982 - 1985. között alelnöke.

Az Acoustical Society of America és az Audio Engineering Society honorary tagja, a Magyar Fizikai Társaság, a Magyar Nyelvtudományi Társaság és több más hazai, külföldi társaság tagjaként számos díj elismerés birtokosa: a Prágai Egyetem jubileumi emlékérmé - 1957., Petzval József díj - 1964., a Francia Akusztikai Társaság nagy ezüst érme - 1972., Békésy György díj - 1977. és 1990., Laureatus Academiae - 1989., Kempelen Farkas díj - 1991., Eötvös József koszorú - 1993., Pro Silentio díj - 1995., Békésy arany emlékérem - 1999.)

Összesen 133 idegen és 290 magyar nyelvű dolgozata jelent meg, 19 könyv és könyvrészlet szerzője, több szakkönyv szerkesztője, szótárak, lexikonok szakmai munkatársa.

Legismertebb művei: Fizikai Hangtan (1945.), Építészeti hangtan (1948.), Fizikai akusztika (1963.), Ultrahangok (1963.), Akusztikai tervezés (1966.), Zenei akusztika (1982.), Hangnyomás - hangosság - zajosság (1984.), Teremakusztika I-II (1986.), Einführung in die Musikalische Akustik (1991.)

Emlékét, tanításait, a hazai akusztika fejlődése érdekében végzett fáradozásait tisztelettel őrizzuk.

(Megjelent: Az Optikai Akusztikai Film- és Színháztechnikai Tudományos Egyesület (OPAKFI) honlapján.)

ILLÉNYI ANDRÁS

GYÖRGYI SÁNDOR (1932 - 2008)

2008. február 28-án, méltósággal viselt, súlyos betegség után elhunyt Györgyi Sándor a Magyar Biofizikai Társaság volt főttkára és alelnöke, a Semmelweis Egyetem Biofizikai és Sugárbiológiai Intézetének nyugalmazott docense, a Gyógyszerésztudományi Kar volt dékánhelyettese.

Györgyi Sándor az ELTE Természettudományi Karán szerzett vegyész diplomát 1957-ben. Azóta egész aktív pályafutása a SOTE Biofizika és Sugárbiológiai Intézetéhez kötődött. Tudományos munkája túlnyomó része a biológiai és modellmembránok szerkezete, a membránon keresztül végbemenő transzportfolyamatok mechanizmusa témakörhöz kapcsolódott. Az Intézet Membrán-Biofizikai Munkacsoportjának vezetőjeként, munkatársaival együtt, jelentős eredményeket ért el a vörösvértestek alkáliion transzportjának tanulmányozásával, membránműködést befolyásoló vegyületek hatásmechanizmusának vizsgálatával biológiai és modellmembránokon - amint arról mintegy 80 nemzetközi folyóiratban megjelent közlemény is tanuskodik. Nagy lelkesedéssel végezte oktató munkáját 45 éven át, a hallgatók mind gyakorlatvezetőként, mind előadóként nagyra értékelték és szerették. Húsz éven keresztül volt a biofizika tantárgy megbízott előadója a Gyógyszerész karon. Előadásain szinte hiánytalanul ott volt az egész évfolyam. Ugyancsak húsz éven át hirdette meg minden évben membrán-biofizikai tárgyú speciálkollégiumát, ami az ilyen előadásokhoz képest jóval nagyobb számú hallgatóságot vonzott. Előadói stílusából és egyéniségéből adódóan mestere volt az érdeklődés felkeltésének és fenntartásának. Volt tanítványai még évtizedek után is szívesen emlékeznek vissza az ő óráira.

Tagja volt az Eötvös Loránd Fizikai Társaságnak és alapító tagja a Magyar Biofizikai Társaságnak; az MBFT Membrán Szekciójának és a (kezdetben Tihanyi, majd) Sümegi Membránkonferenciáknak is egyik alapítója. Az MBFT főttkaraként, 1990 és 1998 között, majd alelnökeként, 1998 és 2002 között, számos hazai és nemzetközi rendezvény szervezésében vállalt fontos szerepet. Az 1993-ban Budapesten rendezett Nemzetközi Biofizikai Kongresszus alelnökeként és négy Vándorgyűlés fő szervezőjeként is felbecsülhetetlen szolgálatot tett a magyar biofizikának. Éveken keresztül képviselte az MBFT-t a MTESZ Szövetségi Tanácsában. Hosszú éveken át dolgozott a Magyar Orvosi Nukleáris Társaság (MONT) Elnökségében. Kuratóriumi tagként segítette a MTESZ Tudományos Fejlődésünkért Alapítvány, az Ernst Jenő Alapítvány és a Fotoszintézis – Élet a Fényből Alapítvány tevékenységét.

Oktatói munkájának elismeréseként kétszer lett a SOTE Kiváló Oktatója (1970-ben és 1994-ben), dékánhelyettesi tevékenységét 1985-ben a Munka Érdemrend Ezüst Fokozatával ismerték el. 1993-ban ő kapta a MONT Hevesi György emlékérmét. 1999-ben MTESZ díjban részesült. Az MBFT 2003-ban Ernst Jenő Emlékéremmel tüntette ki. 2007-ben a Sümegi Membránkonferencia Választmánya neki ítélte a Romhányi György Díjat.

Györgyi Tanár Úr kedves, csipkelődően is jóindulatú megjegyzései, charme-os egyénisége fájón hiányzik mindennapjainkból, de Sanyi energikus, mosolygós, alakja mindig velünk marad.

GARAB GYÖZŐ

VOSZKA ISTVÁN

BELÁGYI JÓZSEF

(1932 – 2012)

A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának Biofizikai Intézete mély megrendüléssel tudatja, hogy Dr. Belágyi József emeritus egyetemi tanár életének 80. évében, türelemmel viselt súlyos betegséget követően, 2012. március 10-én elhunyt.

Belágyi Professor Úr 1932. december 12-én született Kalocsán. Egyetemi tanulmányait Szegeden végezte, ahol 1955-ben okleveles matematika-fizika tanári diplomát szerzett. Rövid pécsi középiskolai tanári működés után 1959-ben került tudományos munkatársként a korábbi Pécsi Orvostudományi Egyetem Ernst Jenő akadémikus által vezetett Biofizikai Intézetének akadémiai kutatócsoportjába. 1968-ban tudományos főmunkatárs, 1971-ben egyetemi docens lett, 1987-ben nevezték ki egyetemi tanárrá.

Kiváló matematikai készségét a Biometria tárgy anyagának összeállításával és annak magas szintű, a gyakorló orvosok és gyógyszerészek igényeihez igazodó, oktatásával bizonyította. Kutatási témaként kezdetben a harántcsikolt izom mechanikai működésével foglalkozott, e témakörből írta és védte meg kandidátusi értekezését is. Az elektron-spin-rezonancia spektroszkópia módszerének megismerésére 1963-64-ben Berlin-Buchban vett részt tanulmányúton.

Az orvosegyetem Szigeti úti Elméleti Tömbjének átadásakor, 1970-ben, megbízták az újonnan megalapított Központi Kutató Laboratórium vezetésével, melynek 1997 júniusáig volt igazgatója. Kutatási területe - az 1968-ban beszerzett elektron spin rezonancia spektroszkóp (ESR) berendezés segítségével - az izom-kontrakcióban fontos szerepet játszó aktin és miozin fehérjék szerkezeti és molekula dinamikai vizsgálata lett. „Kontraktilis fehérjék molekuláris dinamikája” című disszertációja megvédésével lett 1985-ben a biológiai tudományok MTA doktora. Hosszabb tanulmányúton Bostonban (USA) dolgozott az 1989-1990 években.

Belágyi Professor Úr nagy formátumú gondolkodó és kutató volt. Kísérleteit gondosan kimunkált modellekre alapozta, mérési eredményeit számos, általa fejlesztett számítógépes programmal értékelte, illetve modellezte. Munkájának saját maga volt a legszigorúbb kritikusa. Hamar nemzetközi elismertségre tett szert, Őt tekinthetjük az izomkutatásban az EPR spektroszkópia magyarországi megalapozójának és egyik kiemelkedő szaktekintélyének. Kutatói tevékenysége eredményességét jelzi a több mint 150 közleményére kapott közel 2000 független hivatkozás is. Nemzetközileg elismert kutató munkája során számos fiatal, pályakezdő kolléga nevelkedett és szerzett nélkülözhetetlen ismereteket vezetésével. Példakép volt. Tanítványai mindig rajongással, szeretettel és tisztelettel tekintettek rá. Fiatal kollégáit úgy vezette be a tudományterület rejtelmeibe, hogy a mélyebb összefüggések megértésével a hallgatók néhány hét után már önállóan tudtak dolgozni. Munkája volt a szenvedélye, általában Ő ment utolsóként haza intézetéből.

2005-ben emeritus egyetemi tanárként visszatért korábbi munkahelyére, a Biofizikai Intézetbe, ahol töretlen lendülettel és nagy szeretettel folytatta kutatásait és a fiatal kutatók oktatását. Megvalósította régi álmát, modernizálta Biometria jegyzetét, amely magyar, angol és német nyelven is megjelent. Megírta Matematika, majd Orvosi biometria jegyzetét a gyógyszerészképzésben részt vevő hallgatók számára, mindkettőt magyar és angol nyelven is. Igen sikeres Ph.D. kurzusokat tartott felsőbb matematikából és biometriából.

Egyetemi munkáját 1985-ben Pro Universitate kitüntetéssel, életútját és nemzetközi szintű tudományos tevékenységét 1998-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje kitüntetéssel ismerték el. A SZTE Fizikus Tanszékcsoportja 2005-ben Aranydiplomát adományozott számára.

Alapító tagja volt a Magyar Biofizikai Társaságnak, ahol 1998-2003 között az Elnökség tagjaként is dolgozott. A 2009. évi pécsi XXIII. Kongresszuson Ő kapta meg az Ernst Jenő Emlékérmet.

Belágyi József professzor személyében tanítványai és kollégái egy nagyszerű kutatót, oktatót és barátot veszítettek el, akinek meghatározó szerepe volt a pécsi AOK Központi Kutató Laboratóriuma és a Biofizikai Intézete kutatási profiljának kialakításában, szakmai sikereiben.

Professzor urat a Pécsi Tudományegyetem és a PTE Általános Orvostudományi Kara saját halottjának tekinti. Emlékét tisztelettel és kegyelettel őrizzük, munkánkat a jövőben is úgy végezzük, hogy méltó tanítványai lehessünk. Professzor urat szűk családi körben helyezték örök nyugalomra Győrben.

NYITRAI MIKLÓS

SZTANYIK B. LÁSZLÓ*

(1926 – 2012)

Május 27-én elhunyt Sztanyik B. László professzor, az Országos „Frédéric Joliot-Curie” Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet (OSSKI) volt (fő)igazgatója. Endrődön született, Budapesten végezte el az orvosegyetemet, majd 1954-ben az első magyar katonarvosként szerzett sugárbiológiai szakirányú képzettséget a leningrádi Kirov Katonaorvosi Akadémia akkortájt alapított Atomvédelmi Tanszékén. Már mint az OSSKI katonai sugárbiológiai kutatást folytató osztályának vezetője dolgozott 1969-1974 között a bécsi Nemzetközi Atomenergia Ügynökségen szaktisztviselőként és részlegvezetőként. Az OSSKI-t 1974-től 1997 év végi nyugdíjba vonulásáig vezette, a szakterületnek össztársadalmi szinten is elismerést és megbecsülést szerezve. Kezdeményezésére hozták létre az OSSKI bázisán 1984-ben az Orvostovábbképző Intézet Sugáregészségügyi Tanszékét, melynek tanszékvezetői tisztségét 1995-ig látta el.

A gyógyszeriparral folytatott eredményes együttműködés eredményeként az ő vezetésével került sor az 1960-as évek közepén az Ixecur sugárvédő gyógyszer kifejlesztésére és törzskönyvezésére, mely a hidegháborús években a honvédségi személyi egészségügyi felszerelésének részét képezte. E tárgykörből készült 1966-os keltezésű kandidátusi értekezése is. Tudományos tevékenysége elismeréseként számos nemzetközi és hazai tudományos testületben (szerkesztőbizottságok, ESRB, ICRP) töltött be különféle tisztséget.

A vezetésével kialakított országos sugáregészségügyi rendszer nagy próbatétele is volt az 1986. április végi csernobili reaktorbaleset nyomán hazánkban is kialakult környezet-szennyezés értékelése, lakosságvédelmi intézkedéseinek szakmai megalapozása. Elismerései egyikeként 1995-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemérem tiszti keresztjét.

A Magyar Biofizikai Társaságnak alapító tagja, közel harminc évig elnökségi tagja, ill. első titkára, majd alelnöke volt. Elnöke volt Társaságunk 1991. nyarán Budapesten rendezett 16. Vándorgyűlésének is.

SÁFRÁNY GÉZA
az OSSKI főigazgatója

* Sztanyik professzor a kiadvány nyomdai munkálatainak napjaiban hunyt el. Munkásságáról bővebb megemlékezés a MBFT honlapján olvasható.

RETTENET A PÉCSI BIOFIZIKÁN – 2009. NOVEMBER 26.

Napra pontosan három hónappal az után, hogy a MBFT pécsi kongresszusának résztvevői barátsággal elköszöntek egymástól, egy csütörtöki nap mindaddig elképzelhetetlen eseményeket és mély gyászt hozott a pécsi ÁOK Biofizikai Intézete s az egész Pécsi Tudományegyetem számára. A biofizikai méréseik elvégzésére készülődő gyógyszerész-hallgatók egyike minden különösebb előzmény nélkül fegyvert fogott társaira. Több lövéssel agyonlőtte egyik, majd többszörösen életveszélyesen megsebesítette egy másik fiú csoporttársát. Súlyos sérüléseket okozva rálőtt biofizikus oktatókollégánkra és az intézet egy, a folyosón tartózkodó, másik dolgozójára is. Mielőtt bárki felocsúdíhatott volna, elhagyta az intézet épületét, s egy közeli klinikáról telefonálva maga jelentette tettét a rendőrségnek. Ellenállás nélkül várta be megérkezésüket. A történet mélységesen megrázták az egyetem dolgozóit és minden hallgatóját, döbbenetet váltottak ki Pécsen és az egész országban.

„DÉKÁNY MIKLÓS gyógyszerészhallgatót az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kara, a Pécs M. J. V. Önkormányzata, a Kaposvár M. J. V. Önkormányzata és a Magyar Gyógyszerészi Kamara saját halottjának tekinti. Emlékét szívünkben őrizzük.”

*"Örök az arcod
Nem száll el a szavad
Minden mosolyod
A szívünkben marad."*

Az intézet előtt hetekig gyertyák százai égtek, s falán ma egy emléktábla hirdeti az erőszak elutasítását és az egymásra vigyázó szeretet és összefogás szükségességét. A második évfordulón az egyetem közössége tragikusan elhunyt hallgatója emlékére a Biofizikai Intézet előkertjében egy emlékoszlopot helyezett el. Dékány Miklós pécsi elsőéves egyetemista, Kaposvárról érkezett gyógyszerészhallgató, élt 19 évet. A biofizikusok közössége is együttérzéssel osztozik családjá fájalmában és gyászában.

KUTAS LÁSZLÓ

